

Мар'яна Сирбу

МОЗ «Бендерська гімназія № 3 ім. І. П. Котляревського»

Ольга Грудко

МОЗ «Бендерська гімназія № 3 ім. І. П. Котляревського»,
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка

УКРАЇНОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ ПРИДНІСТРОВ'Я

*Наші діти – це наша старість...
Правильне виховання – це наша щаслива старість,
погане виховання – це наше майбутнє горе,
це наші сльози, це наша вина
перед іншими людьми...*

Антон Макаренко

Питання щодо процесу виховання молодого покоління в Україні та за її межами перебуває в центрі уваги педагогічної спільноти.

Все гостріше відчувається потреба в досконалості процесу виховання як необхідної умови соціального прогресу. Тож перед учителями в україномовному навчальному закладі за кордоном постає нелегке завдання: як зробити, щоби в полікультурному просторі виховувати у молодого покоління почуття гідності, розуміння національної культури, традицій, національного характеру і світогляду, глибоких патріотичних почуттів, громадської позиції.

У цій статті робимо спробу дати аналіз стану виховного процесу в освітніх закладах Придністровської Молдавської Республіки.

Так, у статті начальника Рибницького УНО Б. І. Перілі визначено, що «...на основі концептуальних ідей виховання в полікультурному просторі Придністровського регіону, в кожному освітньому закладі розроблена і реалізується програма виховання з урахуванням своєрідності кожного освітнього закладу, враховуючи те, що ця територія – земля багатонаціональна...» [1, с. 68].

В муніципальному освітньому закладі «Бендерська гімназія № 3 ім. І. П. Котляревського» з українською мовою навчання такий підхід у вихованні молодого покоління придністровців, більша частина яких за походженням є українцями, передбачав створення системи виховання

і навчання через українознавчий аспект, що, як виявлено, дає змогу гімназістам без перешкод опанувати рідну культуру, мову, рідні традиції. Одразу хочеться пригадати слова великого педагога Я. А. Коменського: «...Всю молодь спочатку потрібно посилати у школу рідної мови».

Звичайно, протягом п'ятнадцяти років у Придністровській Молдавській Республіці створена та розвивається загальна система виховання (концепція, програми, плани тощо). Але докорінне реформування та розбудова системи освіти Придністровської Молдавської Республіки приводить до потреби перегляду загальної системи виховання, до її удосконалення, змінення.

Сьогодні сучасних молодих придністровців ми виховуємо на основі трьох культур: молдавської, української, російської. І тому кожен гімназіст нашої української гімназії знає, що, вивчаючи «чужу мову», він не повинен забувати рідної, не повинен втрачати своє національне, кровне, українське. У зв'язку з цим перед педагогічним колективом української гімназії постає ряд питань: Якою буде структура системи виховання надалі? На яких педагогічних принципах будуватиметься виховний, а разом з ним і навчальний процеси? Чи зможе та система виховання, яку ми пропонуємо (виховання молодого покоління на українознавчих засадах), забезпечити індивідуальну траєкторію розвитку кожної дитини, дитини, яка поважатиме традиції своєї держави та не забуватиме про своє коріння?

Відповіді на поставлені запитання можна отримати тільки тоді, коли наші вихованці досягнуть певних результатів. Саме тут влучно згадати слова Михайла Грушевського про те, що «народ, який думає вперед на один рік, вирощує хліб, народ, який думає вперед на десять років, вирощує сади, народ, який думає вперед на сто років, вирощує молоде покоління». Дійсно, працівники системи освіти, а в даному випадку педагоги МОЗ «Бендерська гімназія № 3 ім. І. П. Котляревського», піклуються і постійно думають про те, що буде з їхніми вихованцями через рік, як краще підготувати учнів до того життя і середовища, яке оточуватиме їх через десятки років, якими людьми вони будуть протягом усього свого життя.

Вирішуючи і втілюючи в життя визначені питання та завдання, ми, педагоги, можемо сьогодні впевнено сказати, що українознавство стало основою у вихованні наших гімназістів.

Саме тому вчителі в своїй роботі беруть за основу слова С. Русової: «Учні повинні добре знати природу рідного краю, історію та

літературу рідного народу... і завжди через усе навчання свідомо ставитись до своїх національних обов'язків. Усяке усупільнення дітей без їх національного виховання було б лише абстрактною... метою...».

Чотири роки (стільки існує наша гімназія) в навчальний процес успішно запроваджуються нові дисципліни, збільшується кількість годин на їх вивчення. Так, за рахунок варіативної частини, в 5-11 класах більше годин відведено на опанування уроків рідної мови і літератури, введені уроки історії України, також пізнавальний спецкурс з українознавства, адже саме такі предмети дають змогу гімназістам пізнати себе, свій рід, свій народ, свій рідний край, тобто усвідомити нерозривну єдність із попередніми поколіннями, паралельно готуючись до сучасних умов існування в нашому суспільстві. З впевненістю можемо сказати, що уроки українознавства забезпечують формування нової людини, патріота своєї країни та великої Батьківщини-України, людини, здатної до творчості, винахідництва, через вивчення рідної мови, розвиток української культури. Такий українознавчий аспект у вихованні молодого покоління в гімназії дає змогу розвивати творчу особистість учня, відчуття захищеності, психологічної та педагогічної підтримки, бо саме такої підтримки іноді не вистачає українцям з-за кордону.

Зосередивши увагу на вищезначених напрямках виховання та втілюючи в життя поради І. Огієнка, який вчив дотримуватися своїх рідних українських звичаїв, зокрема календарного циклу, народознавчого аспекту в оформленні приміщень та своїх помешкань, національного вбрання, спілкування рідною мовою, вивчення українських пісень, ми зрозуміли, що знаходимося на правильному шляху. Тому за чотири роки існування української гімназії для гімназистів та їх батьків стали традиційними такі свята, як «Зустріч весни», «Святий Миколай», «Різдвяні посиденьки», «Свято Покрови», «День матері» тощо.

Крім того, саме на уроках українознавства гімназисти вивчають історичні факти, що пов'язують Україну з рідним містом, республікою. Адже не кожному відомо, що історія міста Бендери тісно переплетена з історією України, з життям та діяльністю видатних українських особистостей. Наведемо кілька історичних моментів, які досліджують гімназисти, працюючи на уроках українознавства. З історичних джерел відомо, що на початку XV століття всі землі від Карпатських гір до Чорного моря ввійшли в склад Молдавського князівства, східним кордоном якого була річка Дністер. Наше місто було прикордонною

митницею. В грамоті молдовського господаря О. Доброго від 8 жовтня 1408 р., яка була видана саме львівським купцям на право торгівлі в містах, які розташовані по Дністру, вперше згадане місто Бендери. Цю дату відзначають як день міста, якому виповнилося вже 600 років.

В районі Бендерської фортеці знайшов свій останній притулок український гетьман Іван Мазепа, який загинув у вісімнадцятому столітті. А в Дні святкування 600-річчя м. Бендери, у жовтні гімназисти були присутні при укладанні пам'ятного каменя на місці майбутнього пам'ятника І. Мазепі.

Саме тут український гетьман в екзилі Пилип Орлик написав 1710 року Конституцію, а самого його демократичним шляхом обрали гетьманом України.

Місто Бендери визволяв від турків письменник-драматург І. П. Котляревський, на честь якого вдячні бендерчани встановили пам'ятний знак. В місті Бендери І. П. Котляревський продовжував роботу над поемою «Енеїда», яку із захопленням та гордістю читають сучасні гімназисти.

Розвиток міста ХІХ ст. також пов'язаний з багатьма українськими іменами. Тут розпочали акторську і драматичну діяльність корифеї українського театру Марія Заньковецька та Іван Тобілевич. Народна акторка М. Заньковецька вперше в стінах Бендерської фортеці зіграла свою найкращу роль Наталки-Полтавки.

В історичних поемах «Іржавець» та «Відьма» про місто Бендери згадував Т. Г. Шевченко.

Отож, таким значним, мужнім, героїчним, мистецьким, українським духом сповнена історія міста Бендери, що не могло не відбитися на вихованні, ментальності та характері українців, які тут проживають. І вся ця інформація, звичайно, ніколи не залишить байдужою дитину, яка виховується національним духом, духом українця.

Хотілося б звернути увагу на те, що українознавство є інтегруючим компонентом, який використовують і поєднують в багатьох навчальних дисциплінах: мові, літературі, географії, історії, музиці, технології тощо. Вчителі-предметники на уроках застосовують українознавчий матеріал, тим самим виховуючи в дітей любов до українських традицій, звичаїв, культури слова... Пояснення навчального матеріалу подається без психологічного натиску на гімназистів, вони спокійно засвоюють ту чи іншу тему, дізнаючись при цьому про цікаві факти з життя українського народу.

Отже, серед головних аспектів виховання як системи є виховання молодшої особистості, її ставлення до рідної культури на уроках рідної мови та літератури.

Так, кожен урок української мови та літератури в гімназії вчителі-предметники намагаються підготувати змістовно, цікаво і звичаєм – виховуючи щирих українців.

У зв'язку з цим система роботи вчителя української мови та літератури в гімназії щодо виховання у гімназистів відповідного ставлення до рідної культури, традицій тощо має багатогранний характер:

- спонукання дітей через уроки мови та літератури до співчуття, переживання за долю народу, своєї Батьківщини;
- створення нерозривного зв'язку минулого, сучасного і майбутнього нашого народу;
- виховання патріота, в якого національний дух, національна гордість, національна совість возвеличуються у ранг непорушних святинь.

К. Д. Ушинський писав: «Мова народу, будучи найповнішим відображенням батьківщини й духовного життя народу, є разом з тим для дитини кращим тлумачем правди й життя... Хто позбавляє дітей рідної мови, – наголошував видатний педагог, – той виховує або майже цілковитих ідіотів, або дітей..., позбавлених всякого характеру, всякої творчої сили» [2, с. 155].

Глибокий слід у душах гімназистів залишають уроки літератури, тематика яких пов'язана з усною народною творчістю, з творчістю талановитих письменників України, імена яких відомі далеко за її межами.

Виховання любові до рідної культури, традицій на уроках української літератури є головною позицією при вивченні усної народної творчості, де учні знайомляться з народними іграми, піснями, обрядами тощо.

Читаючи Т. Г. Шевченка, кожна дитина на все життя запам'ятовує слова, що стали сьогодні крилатим висловом гімназистів нашого навчального закладу: «Учитесь, читайте і чужому научайтесь й свого не цурайтесь» [3, с. 308].

Вивчення історії рідного народу, прищеплення цінностей української культури мають велике значення для формування у молоді соціально значимих цінностей – любов до Батьківщини, патріотизм, бережливе та поважне відношення до національних багатств держави,

мови, традицій, культур народів, що проживають на території Придністров'я. Саме через вивчення рідної мови та літератури, через розуміння закладених в них цінностей вчителі-мовники формують світогляд молодих людей. І як ще один приклад можемо навести наступне: 155 років тому великий борець за свободу і кращу долю українського народу Тарас Григорович Шевченко написав універсально-значимі рядки, з якими діти знайомляться при вивченні його творчого доробку в 9 класі і аналізують їх:

Один у другого питаєм:
Нащо нас мати привела?
Чи для добра? Чи то для зла?
Нащо живем? Чого бажаєм? [4, с. 83]

Незважаючи на тяжкі життєві обставини, у Великого Кобзаря було життєве кредо, слова, які можуть бути девізом життя сучасної молоді.

Крім цього, вивчаючи літературне багатство великого Кобзаря на уроках рідної літератури, молодь виробляє вміння долати труднощі, бути мужніми і вірити в Добро.

Шевченківські гуманістичні традиції виховання молодого покоління далі розвиває і поглиблює в своїх творах славна дочка українського народу – Леся Українка та інші письменники.

Саме завдяки цим видатним особистостям – письменникам, культурним діячам, завдяки їхньому творчому доробку учень на кінець навчання розуміє, як треба жити, щоб потім дивитися чесно в очі один одному, залишатись людиною, розвивати культуру, берегти традиції рідного народу, любити свою Батьківщину.

У молоді ПМР, учнів, що вчать в нашому закладі, через залучення до різних культур, бо вони живуть в полікультурному просторі, є унікальна можливість поширювати свої знання, кругозір і пам'ятати про те що людина починається з того, що утверджувала вищі цінності над своїми поточними інтересами і нахилами своєї хиткої природи, утверджувала сувору дорогу до вищих цінностей, переступаючи минулі і сьогоденні.

Отже, на таких уроках школярі вчать розуміти найскладніші процеси формування людини як особистості через культурні цінності, літературні надбання українського народу Так література та її художні образи навчають учнів сутності суспільних відносин, культурі рідного народу. А завдання вчителя – навчити своїх вихованців не тільки

розуміти ідейну суть художнього твору, а й глибоко сприймати його емоційно, розуміти людські взаємини, які відображені в тих або інших художніх образах.

Це та багато інших чинників дозволяє вчителям на своїх уроках виховувати у гімназистів ціннісне ставлення до рідної культури, традицій, готувати разом з іншими вчителями-предметниками високо розвинену особистість. А це і є той українознавчий аспект у вихованні, про який йшлося ще на початку нашої статті.

П. Кононенко в своєму творі «Марія на Голгофі» написав величні слова, які кожен педагог гімназії прагне донести до маленького серця:

Хай в тім краю зросте Любов-держава.
Хай дух Полян звеличить люду славу.
Хай там ніколи не панує тать.
Хай будуть Мир, Свобода й Благодать!
Хай буде мати – мудра й величава...

П. Кононенко, «Марія на Голгофі»

Попереду безліч невирішених справ, запланованих заходів, цікавих уроків тощо. З плином часу щось відновлюється, інше – зникає. Але незмінним залишається національний дух українців, які навчаються і виховуються в нашій гімназії.

-
1. Перілі Б. І. Виховання у людини культури в полікультурному просторі / Б. І. Перілі // Розвиток особистості в полікультурному освітньому просторі : збірник матеріалів Міжнародного конгресу – IV Слов'янські педагогічні читання. – Черкаси: Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2005. – 338 с.
 2. Ушинський К. Д. Рідне слово / К. Д. Ушинський // Вибрані педагогічні твори. – Т. 1. – К., 1982.
 3. Шевченко Т. Г. І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє // Джерела пружно б'ють: Хрестоматія з української літератури для 9 класу / Уклав Б. Степанишин. – 4-те вид. – К.: Школяр, 2002. – 408 с.
 4. Шевченко Т. Г. Кобзар. – Київ: «Час», 1926. – 320 с.